

Thomas Hobbes ve John Locke'un Yönetim Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi

Elif Seda Gürbüz¹

Öz: İnsanlık tarihi boyunca pek çok düşünür tarafından devletin kökenleri, oluşumu ve gelişimi gibi aşamaları ele alınmıştır. Thomas Hobbes ve John Locke bu düşünürler arasındadırlar. Her iki düşünür de Batı siyaset felsefesinin önemli düşünürleri arasındadırlar. Bu iki düşünür insan doğası, akıl, devlet ve yönetim gibi birçok alanda çalışma yürütmüşlerdir. Hobbes ve Locke bu çalışmalarını oluştururlarken dönemlerindeki aydınlanmacı fikirlerden etkilenmişlerdir. Aynı zamanda iki düşünürün de yaşadıkları dönemde bir takım siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda istikrarsızlıklar mevcuttu. Hobbes ve Locke istikrarsızlıkların meşruti monarşinin zayıflaması nedeniyle olduğunu söylemişlerdir. Bu açıdan iki düşünür de devletin çıkış kökenlerine, devletin ne olduğunu, devletin niçin var olduğu konularına yoğunlaşmışlardır. İki düşünür de devletle ilgili görüşlerini doğa durumu ve toplum sözleşmesi kuramlarına dayandırmışlardır. Ancak Hobbes ve Locke'un teorileri ve kuramlarında birçok farklılıklar söz konusudur. Hobbes ve Locke'un kuramsal farklılıkları ağırlıklı olarak devlet teorileri üzerinedir. Hobbes'un doğa durumu kuramında savaş halinden söz etmektedir. Hobbes devlet teorisini insan doğasına dayandırır. Buna ilaveten Hobbes, insan doğası üzerinden toplum ve devlet kuramı geliştirmiştir. Locke ise doğa durumunda mülkiyet alanının yetersiz korumasından söz etmektedir. Bu açıdan Locke doğa durumundaki ceza mekanizması eksikliğine dikkat çekmiştir. Locke devlet teorisini insan hakları üzerine temellendirmiştir. Locke doğa durumunda özgürlük ve eşitlik varlığından söz eder. Ancak Locke'a göre doğa durumundaki özgürlük hali doğa yasasıyla sınırlandırılmıştır. Her iki düşünür siyaset felsefesine doğa durumu, toplum sözleşmesi, kuvvetler ayrılığı ve mutlak monarşi gibi kavramları kazandırmışlardır. Hobbes ve Locke'un geliştirdikleri kuramsal kuramların ve teoremlerin kendi dönemlerine ve günümüze yansımaları olmuştur. Çalışmanın ana eksenini Hobbes ve Locke'un görüşlerinin kuramsal boyutlarını ele alarak benzerliklerinin ve farklılıklarının incelemesini yapmaktır.

Anahtar Sözcükler: Thomas Hobbes, John Locke, Devlet, Yönetim, Doğa Durumu

A Comparative Analysis of Thomas Hobbes and John Locke's Conceptions of Government

Abstract: Throughout the history of mankind, many thinkers have discussed the origins, formation and development of the state. Thomas Hobbes and John Locke are among these thinkers. Both thinkers are two important thinkers of Western political philosophy. These two thinkers have carried out studies in many fields such as human nature, reason, state and administration. Hobbes and Locke were influenced by the on the origins of the state, what the state is and why the state exists. Both thinkers based their views on the state on the state of nature and social contract theories. However, there are many differences in the theories and theories of Hobbes and Locke. The theoretical differences of Hobbes and Locke are mainly on the theories of state. In Hobbes' state of nature theory, he mentions the state of war. Hobbes bases his theory of state on human nature. In addition to this, Hobbes grounds where the rights of people come from through human nature. Locke, on the other hand, talks about the inadequate protection of property in the state of nature. In this respect, Locke drew attention to the lack of punishment mechanism in the state of nature. Locke based his theory of state on human rights. Locke mentions the existence of freedom and equality in the state of nature. However, according to Locke, the state of freedom in the state of nature is limited by the law of nature. Both thinkers brought concepts such as state of nature, social contract, separation of powers and absolute monarchy to political philosophy. The theorisations and theorems developed by Hobbes and Locke have had reflections on their own periods and today. The main axis of the study is to examine the theoretical dimensions of Hobbes and Locke's views and to analyse their similarities and differences. Hobbes bases his theory of state on human nature. In addition, Hobbes developed a theory of society and state based on human nature. Locke, on the other hand, talks about the inadequate protection of property in the state of nature. In this respect, Locke drew attention to the lack of punishment mechanism in the state of nature. Locke based his theory of state on human rights. Locke mentions the existence of freedom and equality in the state of nature. However, according to Locke, the state of freedom in the state of nature is limited by the law of nature. Both thinkers introduced concepts such as state of nature, social contract, separation of powers and absolute monarchy to political philosophy. The theorisations and theorems developed by Hobbes and Locke have had reflections on their own periods and today. The main axis of the study is to examine the theoretical dimensions of Hobbes and Locke's

Geliş Tarihi: 31.05.2024 Kabul Tarihi: 12.11.2024 Makale Türü: Araştırma Makalesi

¹ Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Bitlis, Türkiye, e-posta: elifseda@bitlis.edu.tr, ORCID: 0009-0003-7049-2362

Atf için/ To cite:

Gürbüz, E. Seda (2024). Thomas Hobbes ve John Locke'un Yönetim Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Eren Dergisi*, 3(5), 121-132.

views and to analyse their similarities and differences.

Keywords: Thomas Hobbes, John Locke, State, Government, State of Nature

Giriş

Hobbes ve Locke birbirine yakın dönemlerde yaşamış Aydınlanma Çağı düşünürleridir. Bu yüzden düşünce yapıları ve savundukları dünya görüşleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Hobbes'un düşünce yapısının şekil almasında dönemindeki İngiliz iç savaşının etkisi söz konusu olmuştur. Hobbes bu savaşın etkisiyle Leviathan eserini yayımlamıştır. Nitekim Hobbes'a göre İngiliz iç savaşının nedeni mutlak monarşinin yetersiz kalmasıdır. Bu yüzden Hobbes mutlak monarşinin güçlenmesi için egemenlik, erk ve iktidar kavramlarının önemine değinmiştir. Locke 'un düşünce yapısı üzerinde Aydınlanma Çağı ve modernizm gibi hareketler etkili rol oynamıştır. Hobbes ve Locke 'un devlet anlayışlarının temelinde doğa durumu adında bir dönem vardır. Her iki düşünürü göre insanlar devlet var olmadan önce doğa durumunda yaşamışlardır. Ancak her ikisinde doğa durumunda farklı koşullar ve özellikler var olmuştur. Hobbes doğa durumunu daimî bir savaş hali olarak nitelendirmiştir. Çünkü Hobbes'a göre insanların doğal yapıları gereği bencil ve kötü varlıktırlar. Hobbes insanlar arasındaki bu savaş halinin toplum sözleşmesiyle olacağını söylemiştir. Hobbes'a göre insanlar hak ve özgürlüklerini egemen güce yani devlete devrederek toplum sözleşmesini oluşturmuşlardır. Locke 'un doğa durumu tasvirinde insanlar ne iyi ne de kötü bir durumdadırlar (Wooton, 2003: 262). Locke doğa durumunda insanlar arasındaki problemin adaletin nasıl ve ne şekilde sağlanacağı yönündedir. Locke'a göre doğa durumundaki adalet sorunsalının çözümü toplum sözleşmesinin yapılmasıyla son bulmuştur. Bu nedenle Locke doğa yasası kavramını ortaya atmıştır. Locke'a göre insanlar bu doğa yasasına itaat etmelidir ve uymayanlar da cezalandırılmalıdır. Locke devletlerin erkler ayrılığının yapılmasıyla sınırlandırılmasının gerektiğine inanmıştır. Her iki düşünür dönemlerindeki burjuva, yönetim, bürokratik ve hükümete dair görüşlerini eserlerine yansıtmuşlardır. Her iki düşünürün devlet teoremleri arasında benzer ve farklılar bulunsa da düşünce yapıları sadece yaşadıkları dönemi değil günümüz devlet anlayışını bile şekillendirmektedir. Bu çalışmada Hobbes ve Locke 'un düşünce yapılarının anlaşılması devlet kuramının dünü, bugünü ve yarını üzerine düşünmemiz ve analizinin yapılması amaçlanmıştır.

1.1 Thomas Hobbes'un ve John Locke 'un Yaşadıkları Dönemin Analizi

Thomas Hobbes, 5 Nisan 1588- 4 Aralık 1679 yılları arasında yaşamış önemli bir düşünürdür. Hobbes, 15 yaşında Oxford'a gitmiştir. Hobbes Oxford'da mantık ve felsefe gibi çeşitli alanlarda dersler almış ve çalışmalarda bulunmuştur. Hobbes burada dönemindeki pek çok önemli bilim insanıyla tanışma fırsatı bulmuştur ve onların fikirlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Hobbes 1640'ta parlamentonun toplanması sonucu hapis cezası almıştır. Hobbes bu karar sonucu Fransa'ya gitmiştir. II. Charles'ın 1660'ta tahta geçmesi ve monarşiyi tekrar kurması Hobbes'un yeniden ön plana çıkmasını sağlamıştır. Ancak 1666'da Avam kamarası Hobbes'u dinsizlik ve dine saygısızlık suçlamasında bulunmuştur. Hobbes bu suçlamalardan dolayı zor duruma girmiştir. Hobbes yaşadığı süre boyunca pek çok eser yayımlamıştır. Ancak Hobbes'un en önemli eseri Leviathan'dır. Hobbes'un bu eseri döneminde büyük bir yankı uyandırmıştır. Fakat Hobbes'un Leviathan eseri Katolik kesimlerince rahatsızlığa neden olmuştur. Bu yüzden Hobbes, İngiltere'ye tekrar geri dönme kararı almıştır. Hobbes, İngiltere'ye döndüğünde dönemin kralı Cromwell'e biat etmiş ve siyasi çalışmalarına bir süre ara vermiştir. Hobbes bu dönemde çeviri ve öykü türünde yazılar kaleme almaya başlamıştır. Ahmet Cevizci (1999: 851) Hobbes hakkında: " Yaşadığı süreç boyunca, biri entelektüel, öteki de siyasi olan iki devrime şahit olmuştur. Bu devrimlerden siyasi olanı mutlak monarşinin parlamenter demokrasinin temsili kurumlarıyla sınırlandırılması dönemine denk gelmiştir. Hobbes aslında tam karşı devrimci konumunda yer almıştır. Entelektüel devrim ise, Ortaçağ tanrı merkezliyeti ve Aristotelesçi bakış açısına, yeni doğa bilimleri, mekanik açıklamanın ve deneysel yöntemin benimsetilmesi söz konusu olmuştur. Bu açılardan Hobbes tam bir devrimcidir." ifadelerini kullanmıştır. John Locke ise 29 Ağustos 1632- 28 Ekim 1704 yılları arasında yaşamış bir filozoftur. Locke, bazı düşünürlerce Klasik Liberalizmin babası olarak kabul edilmektedir. Locke ayrıca Meşrutî demokrasi fikir kuramını bir araya getirip toparlayan bir düşünürdür. Locke, düşünce özgürlüğü ve insanların fiili hareketlerini akla göre düzenlenmesinin gerekliliğini savunan bir isimdir. Locke 'un bu görüşlerinin oluşumunda aydınlanma çağı düşüncelerinin ve İngiliz iç savaşının

etkisi büyüktür. Locke insanların zekâ ve olanaklarının araştırılıp niteliklerinin belirlenmesinin gerektiğine inanmıştır (Tokatlı, 1973: 240). Bu açıdan Locke, Akıl Çağı'nın gerçek kurucu düşünürü olarak kabul edilmiştir. Locke insan zihnini boş bir levha şeklinde tasvir etmiştir. Locke'a göre, bu boş levha deneyimlerle dolabilir (Locke, 2013). Locke 'un Hoşgörü Üzerine Mektup, İnsan Zihni Üzerine Deneme ve Yönetim Üzerine İkinci İnceleme eserleri onun düşünce dünyası hakkında bilgi vermektedir. Hobbes ve Locke 'un fikir ve düşünce yapılarını belirleyen unsurlardan biri yaşadıkları dönemdeki İngiltere'nin içinde bulunduğu kaotik durumdan etkilenmişlerdir. İngiltere'deki iç savaş hali siyasal zemindeki fikir ayrılıklarının fiziksel alanda çatışmaya dönüşmesi sonucu oluşmuştur. İngiliz Parlamentosunda fikir ayrılıkları sonucu iki görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşler "Whig" ler ve "Troy" ler şeklinde ayrılmıştır. Whig'ler mutlak monarşiye karşı çıkan grupken, Toryler mutlak monarşinin yani kralın tarafında bulunan kesimlerdir. İngiltere'nin 17. yüzyıl'daki bu çatışmacı ortama rağmen yükselişi devam etmiştir. Ancak bu yükseliş I. Charles'ın idam edilmesi sonucu Oliver Cromwell'in yönetime geçmesiyle sarsıntıya uğramıştır. Çünkü Cromwell yönetimde otoriterleşme eğilimi göstermiştir. Cromwell'in otoriter yönetimi ülkede iç krizin oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda İngiltere'deki çatışmaları üç dönem içinde inceleyebiliriz: İlk dönem 1642-1645, ikinci dönem 1648-1649 ve üçüncü dönem ise 1649-1951 kadar ki süreç şeklindedir. İngiltere'nin 1642-1645 yılları arasındaki sürecinde siyasi, ekonomik ve iç savaşların yaşandığı dönemdir. İngiltere'nin 1648-1649 yılları arasındaki yaşanan olaylar ise, partilerin bölünmesi, düzenli ordunun kurulması ve disiplinize edilmesine yönelik çalışmaların yapıldığı süreçtir. Son olarak İngiltere'nin üçüncü dönem olan 1649-1951 yılları arasında ise, I. Charles idam edilmiştir ve Lordlar kamarası ortadan kaldırılmıştır. İngiliz iç savaşı, 3 Eylül 1651'de Whig'ler iktidarı ele geçirmesiyle son bulmuştur. İngiltere'deki bu çatışmalar sonucunda krallık yeniden kurulmuştur. Ayrıca Whig'lerin parlamentodaki konumu sağlamlaşmıştır ve mutlak krallık anlayışı da son bulmuştur (1976: 236).

1.2 Thomas Hobbes'un Devlet Kuramı

Thomas Hobbes, modern dönemin en etkili siyasal düşünürlerinden biridir. Hobbes fikir ve düşünceleriyle Batı siyaset felsefesinin temellerini atmıştır. Hobbes'un felsefi bakış açısı materyalizme dayanmaktadır (Ben-Amittay, 1983: 162). Hobbes, Orta Çağ döneminde parçalanmış devletçi anlayıştan merkeziyetçi devlet anlayışına geçişin sağlanmasında görüşleriyle etkili olmuştur. Hobbes'un düşünce yapısında toplum sözleşmesi, doğa durumu, devlet ve yönetim kavramları kilit kavramlar olarak yer almıştır. Hobbes'un siyaset felsefesini anlayabilmek için Leviathan eserine bakmamız gereklidir. Leviathan İngiltere iç savaşı ortamında yazılmıştır (Emeklier,2012:104). İngiliz İç Savaşı, İngiltere'nin kriz ve kaos halinde olduğu bir dönemdir. Bu iç savaş sürecinde çeşitli fikir ayrılıkları, baskı ve şiddet en üst sınırdaki yaşanmıştır. Hobbes'da İngiltere'nin iç savaş ortamından nasıl çıkacağına yönelik önerilerde bulunmuştur. Hobbes bu nedenle Leviathan eserinde sosyal sözleşme ve mutlak bir egemenlik tarafından yönetilmeyi tartışmaktadır. Hobbes, Leviathan 'da devlet kavramının nasıl ortaya çıktığını, devletin nitelikleri ve yöneten-yönetilen ilişkilerini açıklamıştır. Hobbes devlet kavramı var olmadan önce insanlar bir doğa durumunda yaşamışlardır. Hobbes'a göre insanlar doğa durumunda devamlı bir savaş halindedir. Hobbes'a göre insanlar doğa durumu halinde bireylerin yaşamı bireysel çıkar üzerine kurulmuştur. Ayrıca Hobbes doğa durumunda hak ve sosyal düzen bulunmadığını dile getirmiştir. Hobbes insanların doğa durumundaki savaş halinden çıkışın toplum sözleşmesi yapılmasıyla olduğunu söylemiştir. Hobbes Leviathan eserinde, devletin yapay sözleşme aracılığıyla kurulduğunu söylemiştir (Hobbes, 2017: 17). Hobbes toplum sözleşmesi kuramını insanların egemen bir unsura iradelerini teslim etmesiyle uzlaşmaya varmaları şeklinde tanımlamıştır. Hobbes'a göre toplum sözleşmesinden egemen sorumlu değildir. Hobbes, toplumun egemen gücün emir ve yasaklarına uyulmasını savunmuştur. Hobbes vatandaşların en temel özelliğinin özgürlük olduğunu belirtmiştir (Hobbes, 2017: 165-170). Bu yüzden Hobbes'a göre egemen unsur yurttaşların güvenliği, hak ve özgürlüklerinin sağlayıcısı konumundadır. Hobbes devlet anlayışını vatandaşlık ve yurttaşlık bağları arasındaki ilişkiler ve sorumluluklara dayandırmıştır.

Devletin kuruluş amacı, bireylerin barış ve güvenlik içinde oldukları düzenli bir hayatta, mutlu bir şekilde yaşayabilmelerinin sağlanmasıdır (Saygılıoğlu & Arı, 2002: 18). Hobbes, Leviathan eserinde kendince devlet tanımı yapmayı ve devletsiz bir toplum olabilir mi? ya da devlet olmaksızın birey ve toplum var olabilir

mi? sorularına yanıt aranmıştır. Hobbes devletsiz bir toplum olmayacağını vurgulamıştır. Çünkü Hobbes'a göre devlet insanların mal ve can varlıklarının korunması gerektiğinden zorunlu bir varlıktır (Şenel, 2002: 326). Hobbes, Kral-parlamento arasındaki çekişmenin yaşandığı iç savaş ortamında siyaset felsefesini geliştirmiştir. Hobbes dönemin İngiltere'sinin içinde bulunduğu iç savaştan çıkış yolunu mutlak monarşiye geçişle olacağını söylemiştir. Hobbes Kralın feodal beylerden, parlamentodan ve dinsel cemaatlerden özgür olmasıyla mutlakiyetini sağlayabilmektedir. Hobbes'un mutlak monarşi anlayışı modern devletin olgusunun temelini oluşturmuştur (Hilav, 1985: 92).

Hobbes'un devlet kuramı toplum sözleşmesine dayanmıştır. Hobbes toplum sözleşmesinin toplumda yaşayan insanlar birbirlerine "ben haklarımdan vazgeçiyorum ve tüm haklarımı bu insana ya da insanlara tüm haklarımı bu mutlak güce devrediyorum" söylemleri sonucu oluşmuştur (Aktan, 2003: 8). Hobbes'un toplum sözleşmesi uyruklar arasında yapılmış bir sözleşmedir ve egemen sözleşmenin tarafı değildir. Hobbes toplum sözleşmesiyle egemen gücün uyruklara karşı hiçbir yükümlülük altına girmemiştir. Hobbes'a göre toplum sözleşmesi insan doğasının ihtiyacı barış içinde yaşamak için güçlü yönetimler olan istenç sonucu olmuştur (Ben-Amittay, 1983: 163). Bu yüzden Hobbes'a göre insan doğuştan toplumsal değildir (Bülül,2023:32). Hobbes insanların toplumsallığa eğiliminin sonradan kazandıklarını söylemiştir. Hobbes doğanın insanlar tek başlarına veya toplum içinde yaşamlarını sürdürebilmelerini imkânsız görmüştür. Ayrıca Hobbes üç yönetim tipinden söz etmiştir. Bunlar: monarşi, aristokrasi ve demokrasidir. Bu yönetimler arasındaki fark her bireyin temsiliyeti elde etme, egemenlik ya da temsilcileri yönündeki farktan kaynaklanmaktadır. Hobbes, toplumsal sözleşme yoluyla kurulmuş üç çeşit devlet bulunduğunu söylemiştir (Hobbes, 2017:145-150). Bu üç çeşit devlet arasındaki temel fark, egemenliğin kimin elinde bulundurduğu açılarındadır. Buna göre egemenliğin tek bir kişide bulundurulması yönünden devlet biçimleri monarşi, demokrasi ve aristokrasi isimleriyle adlandırılmaktadır. Egemen temsilci bir kişi olduğunda monarşi olur demıştır, halkın bir araya gelmesiyle demokrasi ve toplumun sadece belirli bir azınlığın bulundurulmasına aristokrasi şeklinde adlandırılmıştır (Hobbes, 2017:146).

1.3 Hobbes 'un Egemenlik, Meşruiyet ve İktidara İlişkilerine Yönelik Düşünceleri

Hobbes, Cromwell 'in diktatörlüğü döneminden büyük ölçüde etkilenmiştir. Cromwell'in diktatörlük dönemi meclisin monarşiyi askıya almasıyla başlamış, Cumhuriyetin ilan edilmesi ve kralın idamıyla son bulan bir dönemi kapsamaktadır (1976: 236). Nitekim Cromwell'in ölümünden sonra monarşi yeniden yapılandırılmıştır. Hobbes insanların doğasını bencillikle ifade etmiştir. Bu yüzden Hobbes'a göre insanlar hak istekleri uğruna iç savaşa girebilirler. Nitekim Hobbes bireylerin devlete karşı kullanabileceği hakların var olmasına karşı çıkmıştır. Ancak Hobbes bu hususun istisnasının yaşam hakkı olduğunu söylemiştir. Hobbes, yurttaşların özgürlük sınırını, egemenin yasaklanmadığı işler olarak belirlemiştir. Hobbes bireylerin özgürlüğünü egemen güce yani devlete bırakmıştır. Hobbes, devletin güvenliği tahsis etmesi için mülkiyete el koyulmasını meşru görmüştür. Çünkü bireyler bu haklarını toplum sözleşmesi aracılığıyla devlete teslim etmiştir. Hobbes devletlerin bireylerin can güvenliğinin tehdit altında olduğunda bireylerin can güvenliğini korumak için her şeyi yapabileceklerini söylemiştir. Ancak bu durumun devlete bağlılık ve teslimiyet duygularına zarar verebileceğini hatta doğa durumuna geri dönülebileceğini eklemiştir. Hobbes egemen gücü zorunlu ve meşru kılmıştır. Hobbes, egemen gücün oluşum aşamasını toplum sözleşmesine dayandırmıştır. Hobbes doğa durumunu herkesin birbiriyle savaştığı, kaotik, savaş hali ve güvensiz bir halden olarak betimlemiştir. Nitekim Hobbes bu durumdan çıkış için insanların bir araya gelmeleriyle devlet kavramını ortaya çıkardıklarını belirtmiştir. Ayrıca Hobbes egemenliğin olmadığı yerde insanların devamlı savaş halinde olacağını ifade etmiştir. Hobbes insanların doğuştan eşitliğe sahip olduğunu söylemiştir. Ancak Hobbes, eşitlik halinin güvensiz çatışmacı bir ortamı doğuracağını da eklemiştir.

Hobbes egemenliğin on iki temel hakkından söz eder. Bu haklar şu şekildedir:

1. Sonra gelen bir antlaşma öncekini geçersiz kılamayacağı bir hükümet etme biçimi yasalarla değiştirilmesi.

2. Toplumunu oluşturan egemen güç insanların kendileri adına davranma hakkı vermesiyle oluştuğu için, egemen bunu çığneyemez. Dolayısıyla insanlar egemenin eylemleri nedeniyle antlaşmadan çıkma yönünde

istekte bulunamazlar.

3. Egemen çoğunluk onun egemenliğine razı olduğu için vardır. Azınlık bu düzene uymayı kabul etmiştir.

4. Her insan egemenin yaptığı eylemlerinin yazarıdır. Bu nedenle egemen, İngiltere zarar veremez ve adaletsizlik ile suçlanamaz.

5. Yukarıdaki temel hakka göre, egemene ahlaki olarak insanlar tarafından ölüm cezası uygulanamaz.

6. Bir devletin amacı barıştır.

7. Sivil hukuk ve mülkiyet kurallarını belirlemek.

8. Tüm davalara yargıç olmak.

9. Savaşa ve barışa karar vermek ve orduya komuta etmek.

10. Danışmanları, bakanları, hakimleri ve memurları seçmek.

11. Zenginlik ve onurlandırılarak ödül vermek ya da bedensel ya da maddi ceza vererek cezalandırmak.

12. Onur ve değerler hakkında yasalar çıkarmaktır.

Bu çerçevede Hobbes'un siyasi görüşünü özetlemek mümkündür. Thomas Hobbes devletin öncelikli görevini güvenliği sağlamak olduğunu söylemiştir. Ancak bu güvenliğin sağlanması için bireylerin kendi özgürlüklerinin belirli bir kısmından vazgeçmeleri gereklidir. Thomas Hobbes'a göre özgür iradelerini devlete devretmesi gereklidir. Thomas Hobbes, sadece mutlak bir egemenin, herkesin yasalara uymasını beklemekte ve egemen gücün elinde toplanmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca Hobbes egemen gücün, herkesin çıkarına uygun olacak bir şekilde davranacağına ve halkın iradesini temsil edeceğine inanmıştır. Hobbes monarşi yönetimini, yönetme gücünü elinde bulunduran egemen gücün adil davranması açısından aristokrasi veya demokrasi esaslı yönetimlerden daha iyidir demiştir. Hobbes mutlak monarşi taraftarı olsa da burjuva yanlısı olduğu söylenemez. Hobbes, egemen gücün tüm iç savaşı önleyebilecek güçte olması gerektiğini vurgulamıştır (Ben-Amittay, 1983: 164). Hobbes egemen gücün merkezi kurumlarının olması gerektiğini savunmuştur. Çünkü bu merkezi organ ve kurumlar egemen gücün varlığını tüm yurttaşlara kabul ettirilmesi açısından önemlidir. Bu açıdan Leviathan'ın yaratılması gereklidir. Dolayısıyla Hobbes Leviathan eserinde ortaya koyduğu devlet anlayışı devlet, egemenlik, meşruiyet, iktidar, otorite gibi kavramlar üzerinde durmuştur. Ayrıca yönetim bilimine ilişkin kamu kuruluşları, kamu görevlileri, yetki, sorumluluk ve danışmanlık gibi kavramların araştırılması gereklidir. Hobbes doğa durumunu herkesin yargıç olduğu bir hal olduğunu söylemiştir (Hobbes, 2017: 112-219). Hobbes doğal hakların, insanların güvenliğini sağlamak ve korunmak için kullanılacak bir hak anlayışı olduğu ifade etmiştir (Hobbes, 2017:104). Hobbes'un ikincil doğa yasası, bireyin doğa haklarını eşit bir şekilde bırakılması anlamında kullanılmıştır (Hobbes, 2017: 104-105). İkinci doğa yasası haklarını bırakma ve devretme şeklinde ifade etmiştir (Hobbes, 2017: 105). Hobbes'a göre monarşide kralın özel çıkarı ile kamu çıkarı eş değer görülmektedir. Ancak aynı türdeşlik meclis egemenlikleri açısından bir değildir (Hobbes, 2017:144-7). Hobbes kral, kıskançlık ve kişisel çıkarları uğruna çatışma içinde olsa da mecliste bu nedenle uyuşmazlıklar yaşanabilir ve bu da iç savaşa neden olabilir (Hobbes, 2017:148). Hobbes'un toplumsal sözleşme yoluyla oluşturulan devlet ve egemenliğe ilişkin düşünceleri bu şekilde özetlenebilir. Hobbes monarşi ile diğer egemen meclisleri karşılaştırmıştır. Hobbes monarşiyi diğer yönetim biçimlerinden üstte tutmuştur. Hobbes'a göre monarşilerde hükümdarın çıkarı ile halkın çıkarı eşdeğerdedir (Hobbes, 2017:144-7). Ayrıca Hobbes bir monarkın, kıskançlık ve çıkarlar nedeniyle kendi kendisiyle çatışmaması gerektiğini söylemiştir. Hobbes, egemen güç ve meclis çatışmaya düşebilir bu çatışma zamanla iç savaşa kadar ilerleyebilir demiştir (Hobbes, 2017: 142). Hobbes yalnızca güçlü ve bölünmemiş hükümetin engel olabileceğini iddia etmektedir.

1.4 Hobbes'un Totaliter Devlet Teorisi

20. yüzyılda siyasi arenada ortaya çıkan nasyonal sosyalizm, faşizm ve komünist ideolojiler Leviathan kitabını hatırlatmıştır (Uygun, 2019: 42). Hobbes mutlakiyetçiliğin sınırlarını zorlamış ve devlete karşı kullanılabilir kişi hakları ve kuvvetler ayrılığı gibi ilkelere karşı çıkmıştır. Hobbes bireysellik ve rasyonaliteyi savunan bir düşündürdür. Ancak modern devletler yapılanması gereği organizmaya ve mistisizm dayandırılabilir. Hobbes Leviathan eserinde devletin yapay bir yapılanmaya sahip olduğunu söylemiştir. Bu açıdan devletin gücü de Hobbes'a göre yapay bir güçtür. Modern devlet belirli bir öğretiyeye dayalıdır ve totaliter rejimlerde devlet ve toplum ayrımı reddedilmiştir. Modern devlet kişinin kamusal alan ve özel alan ayrımını da doğru bulmaktadır. Ancak Hobbes'un sınırlarını çizdiği mutlakiyet anlayışı bu kadar keskin ölçülere sahip değildir. Hobbes'un Leviathan'ı hukuka içkin değildir, kişinin devlete karşı koruması yoktur. Hobbes kişinin haklarını devretmesine ve bu devrin kişinin kendi inisiyatifine dayandırmıştır. Hobbes mutlak monarşi şeklinde yapılanmış devletlerin feodal düzeni kaldırdığından ve kilisenin güç kazanmasından söz etmiştir. Dönemin burjuva düşünürlerinden Hobbes mutlak, devamlı ve parçalanmaz egemenlik ölçüsü belirlemiştir. Bu amaçla burjuva kapital düzenin sağlayıcısı olmuş ve hukuki ve siyasi düzlemde reformsal çalışmalar düzenlenmiştir. Bu açıdan mülkiyet, vergi ve güvenlik gibi konular önem kazanmıştır. 18. yüzyıl burjuva düşünürlerinden Hobbes sınırlı iktidar ve bazı hakların dokunulmazlığı ilkesi üzerinde durmuştur. Ancak dönemin aristokratları mutlak monarşiden memnun olmamıştır ve 18. yüzyılda mutlak monarşiler toplumsal ilerleme ve gelişmeler üzerinde bir engel olarak görmüşlerdir. Hobbes'un devlet teorisi hem dönemde hem de yüzyıllar sonrasında devam etmesi fikir ve düşünce yapısının ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

2.1 John Locke'un Fikir ve Düşünce Yapısı

John Locke aydınlanma ve akıl çağı düşünürlerinden biridir. Locke mutlakiyetçi düşünce yapısına karşı özgürlük ve insan haklarını benimsemiş düşündürdür. John Locke'un siyasal düşünce yapısını anlayabilmek için öncelikli olarak yaşamına bakmak gerekir. Locke'un ailesi ticaretle ve hukukla uğraşmışlardır. Locke'un çocukluk yılları: mezhep ayrılıkları, dini mücadeleler ve parlamento ile kral arasındaki güç çekişmelerinin yaşandığı bir dönemde geçmiştir. John Locke yaşadığı bu süreçler düşünce yapısına yansımıştır ve liberal devlet kuramının önde gelen isimlerinden biri olmuştur (Göze, 2007: 154). Locke denildiği zaman akla şu kavramlar gelmektedir: Doğa durumu, doğal haklar, toplum sözleşmesi, doğa yasası ve güçler ayrılıklarıdır. Locke bu kavramlar üzerine çalışmış ve düşünce yapısında bunlara göre şekillenmiştir. Locke 17. Yüzyıla damgasını vurmuş 1688 İngiliz Devrimi, 1776 Amerika Anayasası ve 1789 İnsan Hakları ve Yurttaş Hakları Bildirilerinin yayınlanması gibi gelişmeler onun fikir ve düşünce yapısını etkilemiştir. John Locke'un devlet teorisi iktidarın sınırlandırılması üzerine kuruludur. John Locke iktidarın sınırlandırılması için insan hakları ve güçler ayrılığının kullanılmasını savunmuştur. Locke insanların doğa durumunda sahip oldukları dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilmez haklarına sahip olduklarını ifade etmiştir. Locke'a göre devletin görevi kişilerin bu haklarına saldırı olduğu taktirde bozulan kamu düzenini yeniden sağlamasını gerekli görmüştür. Locke devleti sınırlandırmak için güçler ayrılığı ilkesini savunmuştur. Buna göre Locke yargı ve yürütme erklerinin ayrı ayrı olmasını savunmuştur. Locke uygar toplumda bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla hoşgörü düşüncesine yer vermiştir. Locke'un liberal görüşü toplumsal ve siyasi varoluşunu, başlangıçtaki doğa halinde yaşayan ve doğal haklara sahip olan insanların kendi aralarında anlaşarak kurdukları devlet olduğunu ifade etmiştir. Locke'a göre insanlar uygar toplumu oluşturmadan önce hiçbir otoritenin bulunmadığı bir doğa durumu içinde yaşamışlardır. Onun düşündüğü doğa durumu "barış, iyi niyet, karşılıklı yardımlaşma ve korumanın amaç edildiği toplum tasavvuruna yer vermiştir (Sabine, 1959: 212). Locke devlet kavramının ortaya çıkışını "doğal hukuk" ve "sözleşme" esasına dayandırmıştır. Locke'un doğal hukuk kuramının köklerini insana, zamana, yere ve milletlere göre değiştirilebilen pozitif hukuktaki değişmeyen unsurlara karşılık gelmektedir. Locke bu normları ahlak normlarına dayandırmıştır. John Locke için tabii kanun, Tanrı'nın iradesidir. Locke'un doğa yasası aynı zamanda aklın da yasasıdır. Locke doğa durumunda insanların başkalarının isteklerine bağlı olmaksızın, doğa sınırları içinde, kendi mallarını özgürce kullanabildikleri durum olarak tanımlamıştır. Locke, "doğa durumunda hiç kimse diğeri üzerinde iktidara sahip değildir". İfadelerine yer vermiştir (Akdemir, 2010: 185).

Locke'un doğa durumu tasvirinde devlet ve toplumun varlığı söz konusu değildir. Ancak bu durum başıboşluk değildir. İnsanlar doğa durumunda doğa yasalarına karşı çıkamazlar. Doğa yasasına göre, herkesin birbirinin doğal haklara (hayat, hürriyet, mülkiyet) saygılı olmak gereklidir (Tamenbaun & Schultz, 2008: 295). Aynı zamanda doğa yasasına uymayanları "cezalandırma hakkı" vardır. Locke kişinin kendi kendisinin yargıcı olması sakıncalı bir durum olarak bulmuştur. Bu durum devlet düzenine geçmeye karar vermelerinin de nedeni olmuştur. Locke insanları yasal bir toplum kurmaya iten düşüncenin nedenini bu savaş durumundan kurtulma isteği olduğunu eklemiştir (Akdemir, 2010: 190). Locke toplumun, toplumsal sözleşme ile oluşmuş kendi içinde sağlamış olduğu çoğunluğun rızasıyla idaresini uygulayacak yönetenleri belirlemektedir. Locke çoğunluk isterse toplumu yönetebilir ya da bu yetkisini toplumu yönetecek bir yasama gücüne de devredebilmektedir. Locke anayasal monarşiyi (meşruti monarşi) uygar toplum olarak saymaktadır. Locke monarşiyi, sultanlığı ve çarlığı uygar toplum saymamaktadır. Locke, monarkın yönetimdeki halk, vatandaş değil köledir. Locke çoğunluk, yasa yapma yetkisini seçilmiş zengin bir kesim insana devrederse "oligarşi" olduğunu ifade etmektedir. Eğer yasama yetkisi sadece bir kişiye devredebilirse bu monarşidir. Çoğunluktaki grup, yönetim gücünü bir veya birkaç kişiye verilirse ve çoğunluk tarafından alınıp kullanılırsa "karma yönetim" biçimini almaktadır. Locke devletin sözleşme dışına çıkarsa meşruiyetini kaybederse insanların "direnme hakkı" doğacağını söylemiştir (Çağlı,1984:75). Locke devlet içinde "yasama, yürütme ve konfederatif" üç temel gücün bulunduğunu ifade etmiştir. Locke yasama gücü kanunları yapar. Yürütme gücü bu kanunu uygular. Konfederatif güçte diğer devlet olan ilişkilerden sorumludur. Özellikle yasama ve yürütmenin aynı elde toplanmaması gerektiğini savunmuştur. Yasa ve kaba güç toplumsal düzeni sağlar birinin bittiği yerde diğeri başlar. Locke'un sosyal sözleşme teorisi insanların bir araya gelerek tek bir siyasal bütünlüğü oluşturmaları üzerine kurulmuştur. Locke'a göre devletin temel amacı; insanların hayat, hürriyet ve mülkiyet haklarını sağlamaktır (Locke,2023: 6). İnsanlar doğa durumunda özgürlük içinde yaşamaktadırlar. Aynı zamanda da eşitlik hakimdir. Çünkü doğa durumunda kimse diğerrinin iktidarı halinde bulunmaz. Locke'un "Yönetim Üzerine İki İnceleme" kitabı devlet teorisinin toparlandığı eserdir. Locke bu eserinin ilk bölümde egemenliğin ele geçirilmesine yönelik metafiziksel ayrıcalıklar öğretisini çürütmüştür. Locke eserinin ikinci bölümünde siyasal kurama katkı yapmıştır. Locke yönetimin kaynağı, insanların üst otoriteye başvurması, siyasal gücün niteliği; mülkiyet alanını düzenlemek ve korumak için ölüm cezası veya daha az şiddetli cezalar koymak, bu yasaları uygulamak ve yabancıların vereceği zararlardan devleti koruma görevine dikkat çekmiştir (Locke,2020: 50). Locke kamu otoritesinin meşru olanın doğa yasalarıyla belirlenmiş başta mülkiyet hakkı olmak üzere bireylerin hak ve hürriyetleriyle sınırlandırılmasını savunmuştur. Locke mülkiyeti doğa durumunda her şeyin ortak olmasıyla başlatmıştır (Peters, 1969: 58). Locke doğa durumunda kişinin kendisine bakma ve çalışma ödevi olduğunu söylemiştir. Locke'a göre doğanın içinde ne varsa kişi emeği ile onu dönüştürdüğü zaman o kişinin mülkü haline gelmiştir. Bireyin emeği meydana getirdiği ürüne sahip olma hakkını verir. Locke doğa durumu kuramında insanların doğa yasalarına göre yaşadıklarını ifade etmiştir (Akdemir, 2019: 134). Locke doğa yasalarını tabiat ışığı ile öğrenilen, rasyonel tabiata neyin uyduğunu neyin uymadığını gösteren ve bu sebeple de emredici veya yasaklayıcı olan ilahi irade buyruğu olarak tanımlamıştır (Locke 1999: 19). Ancak Locke doğa durumunda üç eksiklik olduğunu söylemektedir: Birincisi herkesin boyun eğeceği ve herkese eşit yasalar, ikincisi herkesin cezalandırma hakkını kullanmasını önleyecek tarafsız yargıçlar, üçüncüsünün ise yargıcın kararının uygulayacak toplumsal bir güçtür (Locke, 2023: 132). Dolayısıyla toplum sözleşme kavramıyla devlet yapılanmasının kaynağını ve özelliklerini belirlemiştir.

2.2 Locke'un Doğal Haklar Teorisi ve İktidarın Kaynağı Üzerine Düşünceleri

Locke yönetim alanında en önemli eserlerinden biri olan Yönetim Üzerine İki İnceleme eserinde iktidar anlayışını ele almıştır. Locke "yönetici kim olmalı?" sorusuna yanıt aramıştır. Locke bu soruya cevaben yöneticinin insanları savaş ve iç karışıklıklara karşı korumacı bir tavra sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Locke, o döneme kadar etkili olan "her türlü iktidarın kaynağının Tanrıdan geldiği" anlayışına karşı çıkmıştır. Locke eserinde kralın iktidarının Tanrı'dan almadığını dört nedene dayandırmıştır: Birincisi, Tanrı insanlara doğrudan bir egemenlik vermemiştir. İkincisi, insanlara egemenlik verilmiştir ve devredilemezdir. Üçüncü olarak egemenlik devredilseydi doğa yasası veya hukuk var olmadığından kimin kral olduğu sorunsalı ortaya çıkabilir. Locke, iktidarı kudret ve şiddete dayalı anlayıştan çıkarmıştır. Locke yönetilenlerin onayına dayalı anlayışı sağlamak için doğa hali ve toplum sözleşmesi kuramlarını kullanmıştır. Locke mutlakiyetçi olmayan,

daha sınırlı bir iktidar ve liberal düzeni sağlama görüşlerini savunmuştur. Locke devletsiz dönemde insanların özgürlük ve eşitlik halinde bulduklarını yani daha nötr bir halde olduklarını söylemiştir. Locke doğal yasaların belirlediği ölçüde bir özgürlük hali var olduğunu söylemiştir. Locke doğa yasasında herkesin eşit olduğu, özgür olduğu ve güvenlikçi bir halde yaşamalarının güvencesini sunmaktadır. Locke 'un doğa yasası evrensel bir niteliktedir. Peki Locke'un doğa durumu özgürlük ve eşitlik hali ise insanlar niçin devleti kurmuştur? Locke bu soruyu doğa yasasına uygun olmayan eylemlere dikkat çekerek yanıtlamıştır. Locke doğa yasasına uymayan kişilerin zararlı ve faydasız kişiye dönüşebileceklerini demiştir. Locke doğa durumundaki bir başka sorunun da doğa yasasına aykırı davranan kişiyi yargılayacak yargıcın bulunmamasıdır. Çünkü Locke böyle bir durumun cezaların ölçsüz uygulanmasına, kin ve nefreti tetikleyerek savaş durumuna neden olabileceğine dikkat çekmiştir. Locke'a göre insanlar doğa halinden çıkmasının bu nedenlerden ötürü olduğunu söylemiştir. Locke insanların devleti kurarken yargılama ve cezalandırma haklarını tamamıyla teslim ederek kurduklarını belirtmiştir. Locke'un Hobbes'tan farklı bir bakış açısıyla toplum sözleşmesiyle kurulmuş devletin yönetim hakkını teslim almadığını söylemiştir. Locke doğa durumunda iki iktidar biçimi olduğunu söylemiştir: İlk olarak hem kendisini hem de başkalarına karşı koruması amacıyla doğa yasasının izin verdiği ölçüde her şeyi yapma gücüdür. İkinci olarak, iktidarın tam anlamıyla bırakılması biçimidir. Locke'a göre iktidar bunu yaparken insanların can, mal, mülkiyet ve temel hak ve özgürlüklerini kısıtlamaması gerekir. Locke çatışmanın doğasını uygulamalarda ve davranışlarda aramaktadır. Asıl soru şu bu sınırlar ölçüsünde devlet kişilerin can ve mal özgürlüklerine müdahil olursa sonucu ne olur? Locke'a göre, devletin toplum sözleşmesine ters düşerek yetkilerine el koyan meşru olmayan bir iktidara dönüşmektedir. Locke bu açıdan eski çalışmalarını revize ederek direnme ve kuvvet kullanma hakkını ilave etmiştir. Ayrıca Locke direnme hakkının, iktidarın baskı hallerinde direkt kullanılabileceği bir hak olmadığını öncelikle yasal yolların kullanılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Hiç şüphesiz Locke görüşlerinin ana merkezine halkı siyasal sistemin ortasına konumlandırmıştır. Locke, halkın devleti kurduğunu, yönetim biçimini şekillendirdiğini, doğal hakların ihlali söz konusu olduğunda karşı çıktıkları, adil olmayan iktidarın da yerinden edebilecekleri gibi haklara sahip olmuşlardır. Locke yönetimleri dörde ayırmıştır: toplum yönetme gücünü kendileri kullandığında bu yönetim demokrasi olur, belli bir kesime ve mirasçılara konumundaki kişilere bırakıldığında bu yönetim monarşi olur, bu kesimlerce yönetim bölüştürüldüğünde karma yönetim biçimi oluşmaktadır. Ancak herhangi bir yönetimin sınırları aştığı halde keyfi bir yönetim şekline dönüşür ve meşru konumunu kaybeder. Çünkü doğa halinde insanlar kendileri ve başkaları can ve güvenlikleri üzerine keyfi davranmaları söz konusu olamaz ve hiçbir şekilde yönetime bu türden hak ve yetkilerin bırakılması söz konusu olamaz (Uygun, 2019: 44). Locke, Hobbes'un savunduğu mutlakiyetçi yönetime karşı çıkmıştır. Locke, "Yönetim Üzerine İki İnceleme" adlı eserinde insanların sahip olduğu tüm erklerin ana kaynağını Tanrı olduğunu savunan ve iç savaş sırasında kraliyet kâtibi olan Robert Filmer'a karşı yürüttüğü açığı tartışmayla başlamıştır. Filmer'a göre yeryüzüne Adem'e gönderen ve lütfeden Tanrı'dır ve zamanla bu lütuf dağıtılmaya başlanmıştır. Kralın halkı, babanın ailesi ve efendinin hizmetkarları üzerindeki hiyerarşisi doğmuştur. Hepsi, birbiriyle ilişkili olan hayatları üzerinde etkisi olan mutlak otoritelerdir. İnançlı olmasına rağmen, "kralların ilahi hakları" kuramını reddeden Locke'a gelince; Filmer'in İncil'e dair bu yorumunu da onaylamamıştır (Sagiye,2023). Locke mutlak iktidarın savaş yoluyla kurulmayacağını söylemiştir. Çünkü "fethedilerin mirasçıları doğuştan bir özgürlüğe sahiptir ve mülkiyet hakları da şahıslara aittir." Locke, devletin araçlarını üçe ayırmıştır bunlar: Yasama, yürütme ve yargıdır. Locke ayrı bir siyasal araç veya gücün kullanamayacağını söylemiştir. Locke, yasama erkini "devletin güç, topluluk ve topluluk üyeleri korunması açısından nasıl kullanılacağına dair bir kılavuzluk hakkına sahip olan güç" şeklinde tanımlamıştır. Locke yasama erkini diğer erklerden üst konuma yerleştirmiştir. Ayrıca erklerin birleşimini sakıncalı bulmuştur. Locke yargı erkini savaş ve barışı tahsis etme birlik ve ittifakları kurmak, devletsiz toplumlarda kişilere ve toplumlara her şeyi yapma erkidir. Günümüzde bu erkler yürütme aracılığıyla dışişleri bakanlığınca kullanılmaktadır.

3.1 Hobbes ve Locke'un Fikir ve Düşünce Yapılarındaki Benzer ve Farklı Yönler

Hobbes ve Locke'un en temel benzerlik noktaları etkilendikleri olaylar ve reformsal hareketlerdir. Avrupa'da yaşanan fikir hareketleri, bölünmüş yönetim sistemi, ekonomik gibi sorunlar birçok düşünsel hareketlerin ana zeminini oluşturmuştur. Dönemin İngiltere'sinde monarşinin zayıflaması iç karışıklıklara neden olmuştur. Hobbes bu iç karışıklık ortamından etkilenip çözüm arayışına girmiş ve Leviathan eserini üretmiştir. Locke ise İngiliz iç karışıklığı, maddi sıkıntılar ve temel hak ve özgürlüklerin askıya alınması gibi olaylar düşünsel zeminini hazırlamıştır. Locke özgürlük, hoşgörü ve monarşinin sınırlandırılması fikirlerinden yola çıkmış ve Yönetim Üzerine İki İnceleme eserini kaleme almıştır. Her iki düşünürün bir diğer ortak noktaları toplum sözleşmesi teoremlerini geliştirmiş olmalarıdır. Ancak bu iki düşünür toplum sözleşmesinin oluşumunu farklı ele almışlardır. Hobbes doğa durumu adı verilen devletsiz dönemde insanların devamlı savaş ve kaos halinde olduklarını söylemiştir (Simmons, 1995: 15). Locke ise doğa durumunu Hobbes'a göre daha ılımlı bir tablo çizmiştir. Locke kişiden bağımsız olamayacak doğal haklarımızın varlığından söz eder bu hakların en temeli mülkiyet hakkıdır demiştir. Locke ortak mülkiyetin varlığını söyler ve özel mülkiyetin nasıl sağlanacağını da açıklamıştır. Locke emek karşılığında mülkiyete sahip olunabileceğini söyler ve bu fikriyle Marx gibi pek çok düşünürü de etkilemiştir. Hobbes'ta, Leviathan eserinde doğa halinde mülkiyetin bulunmadığını ifade etmiştir. Hobbes insanların doğuştan eşit olduğunu söylemiştir. Hobbes, doğanın insanların beden ve zihinsel açıdan eşit yaratıldıklarını açıklamıştır. Hobbes tehdit altında insanların birleşip tehlikeli gördükleri insanı öldürebilecek güce sahiptirler (Kılıçbay, 2008: 92). Hobbes egemenliğin kaynağını toplumsal sözleşmede kuramında aramıştır. Hobbes için egemen gücün adaleti veya adaletsizliğinden söz edilemez. Çünkü Hobbes'a göre egemen güç kural koyan ve kuralları uygulayan kişidir. Bu yüzden Hobbes egemenin adil olmadığı veya hukuk dışı davrandığı söylenemez. Hobbes "egemenin yaptığı hiçbir şeyin yurttaşlara yapılan bir haksızlık değildir ve egemen, vatandaşlarından herhangi birinin adil olmamakla suçlanamaz. Çünkü bir başkasından aldığı gücün herhangi bir şey yapan birinin, yetkilendirilmesine dayalı yönlendirildiği kişiye haksızlık etmez." Hobbes'un bu ifadeleriyle egemen, egemenin gücü, adalet gibi tanım ve kavramların çıkarımını yapabiliriz (Hobbes, 2008: 133). Hobbes'tan farklı olarak Locke göre kral sözleşmenin sonucu değil bir tarafıdır ve bu da diğerleri gibi sözleşmenin kurallarına ve sonuçlarına bağlı olduğu anlamına gelir. Hobbes ve Locke arasındaki ayrımlardan biri de Locke'a göre devlet insanların haklarını koruyamaz eğer meşruiyetinin etkisi azalır, bir devrim gerekse bile insanların onu değiştirmesi gerekmektedir. Burada Locke, adil olmayan bir otoriteye direniş gösterilebilir. Çünkü mutlak yönetim, medeni yönetim değildir. Locke'a göre yönetim adil olmadığında meşruiyetini yitirir ve bu durumda doğa durumu yeniden oluşabilir. Halk, bu durumda kendi işlerini ve artan iktidara yönelik korkulara karşı kendi kendilerini yönetmeye başlar. Locke siyasal liberalizmi akımının tohumlarını atması hem döneminde hem de sonraki süreçte etkisi olmuştur. Locke orta sınıfın mülkiyet sorununa değinmesi döneminde büyük ses getirmiştir. Hobbes ve Locke devletin egemenlik kaynağını ilahi olduğu anlayışına karşı çıkarak dünyevi zemine indirgemişlerdir. Bu nedenle her iki düşünür devletin egemenlik kaynağını meşru bir kazanım getirmiştir. Hobbes ve Locke doğa yasalarını savunurlar. Her iki düşünür de doğa yasalar ve hakların koruyucusu devlettir. Hobbes ve Locke'un düşünce yapılarında birey esastır. Ancak toplum yapay bir şekilde oluşmuşlardır. Hobbes devleti doğal hakların güvence altında olunması gerekliliğini savunmuştur. Locke ise devletin bireylerin hak ve özgürlüklerin korunması için kurulmuştur. Nitekim bu görüşlerin günümüzde yasalar aracılığıyla hak, özgürlük ve görevlerin sağlanmasının yasalar olduğunu görmekteyiz. Locke'un insan haklarına önem vermesi çağdaş anayasacılığın temellerini oluşturmuştur. Locke'un kuvvetler ayrılığı görüşü 1787 Amerikan Anayasası'nda eklenmiştir. Ayrıca sonraki dönemlerde Locke'un kuvvetler ayrılığı fikriyatı pek çok devlette yer almaya başlamıştır. Locke ve Hobbes'un devlet teoremlerinde benzerlik ve farklılıklar bulunsa da hem kendi dönemlerinde hem günümüz devlet sistemlerinin yeniden düzenlenmesinde ciddi etkileri olmuştur.

Sonuç

Hobbes ve Locke dönemlerindeki sorunları tespit etmiş bu ölçüde kavramsal kuramsal ve süreçsel açıdan bir çerçeve çizmişlerdir. Locke ve Hobbes devletsiz dönemden devlete geçiş süreci ve koşulları belirlemişlerdir. Bu iki düşünür dönemlerinin en büyük sorununu yönetim olduğunu tespit etmişlerdir. Hobbes daha mutlakiyetçi bir yönetimle güven ve huzurun tahsis edileceğini, Locke ise yönetimin kuvvetler ayrılığıyla yönetim sınırlandırılmasını savunmuştur. Hobbes mutlakiyetçi yönetimi istemesinin nedeni insanların doğasına bağlamıştır. Ona göre insan doğası bencil ve kötüdür. Bu yüzden insanlar hem kendilerinden hem de birbirlerinden korunmaları için hak ve özgürlüklerini egemen bir güce devretmeleri gereklidir. Locke, insan doğasını daha nötr olarak tanımlamıştır. Locke için sorun doğa durumunda herkesin güvende yaşadığını söylese de doğa yasasına uymayan kişilerin yargılanmasını sıkıntılı bulmuştur. Çünkü doğa durumunda herkesin yargıç olduğu bir haldir ve bu kargaşa yaratır endişesini taşımaktadır. Bundan dolayı insanlar egemen güce iradelerini teslim ederler. Hobbes'a göre doğa durumunda özgürlük kendi varlığı güvenceye almak için, gerekiyorsa masumlara saldırmak da dahil olmak üzere uygun görünen her şeyi yapmaktır. Doğa durumunda herkes her şeyi yapabilme hakkına sahiptir. Locke'a göre doğal özgürlük durumu, her şeyi koşulsuz izin verilen bir durumu anlatmaz. Herkesi eşit biçimde bağlayan bir doğa yasası vardır. Özgürlük, bu yasanın izin verdiği şeyleri yapmaktır. Özgürlük yalnızca ahlakın izin verdiği şeyleri yapılması için verilmiştir. Doğa yasası, benim başkalarının mülkünü işgal etmeme izin vermediğinde bu benim özgürlüğümü kısıtlayıcı bir şey değildir demiştir. Genel itibarıyla kavramsal, kuramsal süreçsel bağını bu şekildeyken günümüzde bizlerde toplumun, devletin ve yönetimin sorunlarını analizi yapıp sürece dair bir rota oluşturmamız gereklidir. Her iki düşünürün devlet teorisi doğa durumu üzerinden şekillenmiş olsa da çeşitli yönlerden ayrılmıştır. Locke ve Hobbes'un devlet teorisi günümüz devlet yapılanmasının da temelini oluşturmuştur. 21. Yüzyıla teknolojinin, kapitalizmin ve bunlara bağımlı bir şekilde küreselleşen dünyada her alanda hızlı bir değişim ve dönüşüm söz konusudur. Buna ilişkin günümüzde ulus devlet sistemlerinin geleceği tartışıldığı dönemde Hobbes ve Locke 'un devlet teoremlerine tekrardan bakmak gereklidir. Çünkü Hobbes ve Locke 'un temellerini attığı devlet sistemlerinin kuramsal hale gelmesinin ana nedeni anlamak günümüz devlet düzeninin sorunlarını anlamak demektir. Nitekim ulus devletlerin gelecekte Hobbes ve Locke 'un doğa durumu teoremlerine geri dönüş olup olmayacağı sorgulanırken, gelecekteki devlet yapılanmasının Hobbes'un insanların devamlı çatıştığı bir doğa durumunu tasvirinin mi gerçekleşeceği? yoksa Locke 'un savaşı olmayan bir doğa durumuna mı geçileceği? sorusunu düşünüp devlet yapılanmalarının geleceği üzerine düşünmemiz gereklidir.

Kaynakça

- Akdemir, F. (2010). John Locke 'un Liberal Siyaset Felsefesinin Metafizik Arka planı. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* (19), 184-201
- Akkurt, M. (2021). John Locke 'un Siyaset Felsefesi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 109-143. <https://doi.org/10.20493/birtop.982596>.
- Aktan, C. C. (2003). *Değişim Çağında Devlet*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Ansiklopedisi, G. G. K. 1 (İnsan ve Toplum), (1976), “. Toplumsal Gelişme, 156-157.
- Ben-Amittay, J. (1983). *Siyasal Düşünceler Tarihi*, (Çev.: M.A Kılıçbay- L. Köker), Ankara: Savaş Yayınları
- Bülbül, B. (2019). *Aydınlanma Çağı Düşünürlerinde Güvenlik Anlayışı: Hobbes, Locke ve Rousseau'da Güvenlik Kavramının karşılaştırmalı Analizi* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü). <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/551039>.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, III. B., Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Çapar, S. & Yıldırım, Ş. (2012). Hobbes ve Locke 'un Devlet Düşüncesine Katkıları. *Türk İdare Dergisi*, 474, 77-102.
- Emeklier, B. (2011). “Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*.
- Hachette, G. (1983). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Hilav, S. (1985). *100 Soruda Felsefe El Kitabı*. 4. Baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Hobbes, T. (2017). *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*. (Çev: Lim, S). Yapı Kredi Yayınları. İstanbul. 15.Baskı. s.165-170.
- Kılıçbay, M.A. (2008). *Hobbes Thomas Leviathan*. (Çev: Lim, S.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.92.
- Laurencej, P. (1977). *Peter's Quatations. Ideas for Our Time*. New York: Bantam Books.
- Locke, J. & Topçu, M. D. (1999). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme*. Öteki Yayınevi
- Locke, J. (2020). *Yönetim Üzerine İki İnceleme*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Locke, J. (1999). *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler*, (Çev: Çetin, İ). Paradigma Yayınları. İstanbul.
- Locke, J. (2023). *Yönetim Üzerine İki İnceleme: Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme*. (Çev: Bakırcıoğlu, F). 7. Baskı. Serbest Kitaplar. Ankara.
- Peters, R. (1969). “Locke”, *Western Political Philosophers*. Ed: M. Cranston. London: The Bodley Head Ltd.
- Sabine, George. (1959). *A History of Political Theory*. New York: Henry Holt and Company.
- Sagiye, H. (2023, Mart 23). *İç Savaştan Nasıl Kaçınırız? John Locke'un Cevabı*. <https://www.indyturk.com/node/618441>
- Saygılıoğlu, N., & Arı, S. (2002). *Etkin Devlet: Kurumsal Bir Tasarı ve Politika Önerisi*. Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Simmons, A. J. (2015). *On The Edge Of Anarchy*. New Jersey: Princeton University Press,
- Şahin, K. (2017). John Locke'un Toplum ve Devlet Anlayışı, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 52(1), 41- 55.
- Şenel, A. (2002). *Siyasal Düşünceler Tarihi* (10. Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tannenbaum, D. ve Schultz, D. (2008). *Siyasi Düşünce Tarihi: Filozoflar ve Fikirleri* (4. Baskı) (Çev: F. Demir). Ankara: Adres Yayınları.
- Tokatlı, A. (1973). *Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Uygun, O. (2019). Devlet Teorisi. Seçkin Yayınları. s.44.

Wooton, D. (2003). John Locke. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc.